

svazům, jichž jest účastníkem a pokud jím jest, dlužno lišiti od (finanční) potřeby těchto společenských svazů samých (obcí, zemí, státu, náboženských obcí, spolků, společenstev a pod.) která jest uhrazována buď výtěžkem vlastního jejich jmění nebo dobrovolnými či nucenými příspěvky jejich účastníků (státní a obecní daně, spolkové příspěvky). Rovněž nelze za pospolitou potřebu pokládati, jsou-li z technických či hospodářských důvodů zavedena pro ukojení individuálních potřeb mnoha jednotlivcům společných jistá společná zařízení, jako na př. obecné kuchyně, prádelny, plynárny, pastvy, pozemkové meliorace, říční regulace a pod. pro všechny jednotlivce k určitému pospolitému svazku příslušející.

X. Konečně rozumíme potřebou v hromadném smyslu buď vůbec souhrn veškerých nejrozmanitějších potřeb jednotlivce, rodiny, obce, státu, nebo celkovou spotřebu určitého statku (chleba, masa, piva, tabáku) v určitém období a v určitém kruhu osob (rodina, obec, stát atd.).

§ 3. O statcích hospodářských.

I. Každý vnější (t. j. mimo lidskou osobnost jsoucí) prostředek, který slouží k ukojení lidských potřeb, zoveme statkem (Gut, richesse).

Avšak ne všechny hmotné věci jsou předmětem

úvah a jednání hospodářských.

1. Jsou statky, které, třeba k živobytí nezbytné, jsou člověku volně bez námahy a obětí v přírodě k používání pohotově v množství, na ten čas nebo navždy neobmezeném, potřeby jeho daleko převyšujícím (j. atmosférický vzduch, sluneční světlo a teplo, moře), a jež tedy člověk ekupuje, používá a spotřebovává bez jakékoliv záměrné péče hospodářské, jichž nevyrabí ani nekupuje, neuschovává ani nešetří, t.zv. statky volné.

2. Veškeré ostatní statky se člověku naskytují jen v množství poměrně k dané a dohledné potřebě obmezeném a jejich nabývání vyžaduje proto obětí osobních nebo i věcných zašetrění zásady hospodárnosti, t.zv. statky hospodářské.

Povaha statku jakožto volného či hospodářského jest ovšem rázu relativního. Hospodářským a kulturním vývojem statky původně volné přestávají na určitých místech býti pohotově v množství neobmezeném, všeobecně volná dispozice s nimi je vyloučena a jejich nabytí je spojeno s obětmi; ze statků volných stávají se tedy statky hospodářskými (na př. pozemky v pravěku nebo v nově odkrytých koloniích a naopak v zemích kulturních, užitná a pitná voda v pramenech na venku a ve vodovodech velkoměst, na lodí, poušti atd., dříví v pralese a u nás).

Statky hospodářské pak opět jsou dle bližšího

či vzdálenějšího vztahu k vlastnímu ukojení potřeb člověka
buď :

a) statky "úkojné" (užitné, spotřební), které slouží
úkoji lidské potřeby přímo, bezprostředně (na př. chléb, šat,
nábytek, obydlí), nebo

b) statky výrobní (produkční), které slouží (jakožto
suroviny, polotovary, pomocné látky a nástroje) teprve k vý-
robě vlastních statků užitných (ku př. ke chlebu mouka, obilí,
voda, sůl, pec, palivo) a tudíž k vlastnímu úkoji lid-
ských potřeb jen nepřímo.

Druhdy dopouští jeden a týž statek několik způ-
sobů použití, může tedy dnes býti statkem užitným a jindy vý-
robním (houska, které se užije k přípravě polévky), nebo obo-
jím současně (byt, který je zároveň dílnou, park, z kterého
se těží i dříví, zahrada okrasná i ovocná).

Nazveme-li podle Mengra statky k ukojování lid-
ských potřeb bezprostředně způsobilé statky prvního řádu, jsou
statky k výrobě těchto potřebné dle své produkční vzdálenosti
od bezprostřední možné spotřeby statky druhého, třetího atd.
řádu (na př. statek I. řádu mužský oblek - II. řádu sukno -
III. řádu vlněná příze - IV. řádu surová ovčí vlna - V. řádu
ovce), až na konec dospějeme k bezprostředním látkám a silám
přírodním a lidské pracovní síle jakožto posledním zdrojům vše-
likého zaopatřování statků. Intensita a pokrok produkce je tím

větší, čím více proměn prodělává původní přírodní látka až ke vzniku konečného statku užitého, čím vzdálenější tedy je kon-
sumce od stavu přírodního.

Vedle hmotných věcí čítají se ke statkům ho-
spodářským často i

3. výkony a služby osobní, které neslouží k výrobě
statků, nezůstávají (jako hmotné práce k dobývání nebo úpravě
nějakého hmotného statku směřující, na př. práce truhlářská)
zjevného hmotného produktu (na př. stolu, skříně), nýbrž kde
předmětem lidské potřeby je činnost sama (na př. výkon umělce,
advokáta, učitele, úředníka, vojáka, lékaře a pod.). Důvodem
tohoto zařazování jest, že i takovéto výkony osobní činnosti
může si ten, kdo jich potřebuje, opatřiti jen s určitými obět-
mi (náklady), a že s druhé strany tyto výkony těm, kdož je
provozují, staly se zpravidla zvláštním výdělkovým povoláním
živobytí jim umožňujícím.

Výkony takové, potřebu člověka přímo ukojují-
cí, nemají arci povahy trvalé a spotřebují se zpravidla ihned
se vznikem (výkon umělce, lékaře, obhájce).

Ti, kdož upírají výkonům takovým povahu hospo-
dářských statků, nepopírají tím nikterak ještě, že výkony ty
jsou pro společnost lidskou důležité, prospěšny, na nezbytny
a že právě v nich jeví se namnoze kulturní pokrok společnosti;
ale ti, kdož je provádějí, jsou za tuto mimohospodářskou čin-

nost - v našem smyslu, osobní výkony z pojmu hospodářských statků vylučujícím - odměňování částí hmotných statků, jež bez jejich přímého spolupůsobení vyrobila ostatní společnost (srovn. důchody odvozené).

II. Zřejmo, že ani pojem statku není dnes ještě vědecky plně ustálen. O rozsahu jeho je ve vědě spor, který patří k největším a nejneutěšenějším. Je-li hospodaření záměrná činnost lidská za trvalým ukojováním potřeb a rozumíme-li potřebou neukojenou ještě snahu po uvedení v žádoucí nebo žádoucnější stav, předpokládá každé ukojení nějaké potřeby, aby zde účinkoval nějaký způsobitý prostředek úkojný. Vše hno, co je uznaně způsobitě ukojiti nějakou lidskou potřebu, je statkem v nejširším smyslu.

K pojmu statku se tedy vyhledává

- a) aby tu bylo lidské potřeby, pro niž oné věci lze upotřebiti,
- b) aby, věc měla jisté objektivné vlastnosti nebo síly, pro něž jí k lidské potřebě užití lze,
- c) aby tato její užitečnost byla člověkem pro jeho potřeby poznána a uznána (oceněna), na př. chinová kúra i radium existovaly dříve, nežli se poznaly jejich léčivé účinky.

Menger i Böhm-Bawerk zovou domnělými ony statky, jež slouží potřebám jen domnělým nebo jejichž užitečnost je pouze domnělá (talismany, amulety, nápoje lásky, mučící

nástroje a pod.).

Nejsou však nyní již nesporně statky hospodářskými

1.) t.zv. vnitřní, osobní statky, t.j. tělesné i duševní vlastnosti, síly a přednosti člověka (zdraví, síla, krása, nadání, vzdělání, výcvik, zkušenost), přes to, že mohou být pro jednotlivce i hospodářsky důležité nebo dokonce (ovšem jen nepřímo, t.j. následkem produktů a výkonů jimi vytvořených) zvláštním zdrojem důchodu, poněvadž těmito vlastnostmi a schopnostmi dokonce nehospodaříme, naopak jich stálým užíváním často ještě přibývá (cvik, zkušenost).

2.) t.zv. statky nehmotné (immaterielní), poměrové t.j. faktické nebo právně chráněné a hospodářský význam mající poměry osob k věcem neb jiným osobám (na př. vlastnické právo, pohledávky, služebnosti, monopoly, privileje, patenty, nakladatelská práva, práva k používání přírodních sil; zákaznictvo obchodníkevo nebo lékařovo a pod.).

Kdo na př. kupuje s obchodem zároveň i zákaznictvo, dává úplatu za pravděpodobné nabytí budoucích obchodních zisků z něho a tedy budoucích statků, i při služebnosti běží o určité požitky, hmotné věci nebo jich části, čítati ke statkům i tyto poměry jest směšovati pojem "statku" s "majetkem".

III. Někdy se rozlišují i další druhy statků :

1.) Některé statky mají podle Mengra a Böhme-Bawerka střední (obojaké) postavení mezi statky volnými a hospodářskými, buď že jsou "přirozeným během věcí" volně stávají se pro spotřebitele "umělé (společenskými podmínkami) statkem hospodářským, pouze za úplatu nabývaným (přebytečné dříví v panských lesích, jež volně sbíratí je zakázáno), t.zv. statky quasiekonomické, nebo naopak že statky v místě spotřeby od přírody vzácné bývají uměle (státem, obcí) opatřovány a bezplatně poskytovány spotřebě (pitná voda v některých velkoměstech), t.zv. statky quasineekonomické, nebo bývá jeden a týž druh statku dle kvality volným či hospodářským (špatná či dobrá půda v koloniích, tato jen ke koupi, ona k volné okupaci).

2.) Statky jsou komplementární, když k dosažení hospodářského výsledku je potřebí spolupůsobení několika statků, bez něhož výsledek není možný vůbec nebo jen nedokonale (na př. talíř a lžice k jídlu, papír, péro a inkoust ke psaní, jehla a niť k šití). Zvláště hojně ve výrobě : čím účinnější výrobní proces, tím četnějších statků vyžaduje spolupůsobení.

3.) Statky úkojné i výrobní lze opět lišiti dle toho, zda-li užitím zanikají ihned (při konzumci potrava, to-pivo - při výrobě suroviny a pomocné látky : řepa, bavlna, barvivo), t.zv. statky spotřební, či zda-li dopouštějí opětovného upotřebení (na př. oděv a byt - nástroje a stroje), t.zv. statky užité. Rozdíl tento má význam pro tvoření cen a

důchodu i renty (nájem pozemku, bytu, stroje), pro rozdíly spotřebního zdanění, pro rozlišování kapitálu atd.).

4.) Statky přírodní (přirozené prostředky úkojné) a kulturní (člověkem vymyšlené a vytvořené), nemovité a movité, rozmnožitelné a nerozmnožitelné, dělitelné a nedělitelné, zastupitelné a nezastupitelné.

§ 4. Pohnutky jednání hospodářského (ekonomická psychologie Wagnerova).

I. Zachovávání co nejpříznivějšího poměru mezi vynaloženými obětmi a dosaženým výsledkem (zásada hospodárnosti) je sice ve vlastním prospěchu hospodářově, neudává však ještě nic o tom, jaké motivy jsou podkladem určitého jednání hospodářského, a zejména není totožno se soukromou ziskovostí (hospodářským egoismem).

Lze býti hospodárným a svého prospěchu dbalým i naproti látkám a silám přírodním, v organisování práce a v používání kapitálu (na př. v pečlivém výběru osevu a hnojiv, surovin a nástrojů), ve správě a upotřebování statků již vyrobených pro vlastní ukojení potřeb, i konečně v samých činech ryze altruistických (na př. rozdíletí chudíně spíše naturalie výhodněji ve velkém nakoupené nežli rozdíletí peníze a ponechatí jí nákup za vysoké ceny drobného obchodu).